

Jykke Virolainen: Rikosprosessioikeus I

© 2002 Moskovan Timpurit. Löytyy netistä osoitteesta welcome.to/moskova. Kirjoitettu pääosin selvin päin, joten virheet hyvinkin mahdollisia. Lyhenteitä on käytetty kirjavasti. Koko kirja on kahlattu läpi, alaviitteitä ei ole kuitenkaan referoitu muutamaa poikkeusta lukuunottamatta – niistä on kuitenkin kysely tentissä. Aikaa tämän naputteluun meni 3,5 päivää, tässä tekstissä on noin 8.713 sanaa ja 60.241 merkkiä. Kappaleita on 922 ja sivuja 29.

Johdanto

a. Mitä rikosprosessi on?

- rikosasia = kun oikeudenkäynnissä esitetään syyte tai jokin muu rikosoikeudellinen rangaistus
- rajanvedon rikos ja riita-asian välille vetää vaatimuksen laatu

b. rikosprosessin päävaiheet

- rikosprosessi = lailla säännelty menettely, jossa tutkitaan ja ratkaistaan kysymys, kuka on vastuussa tapahtuneeksi väitetystä rikoksesta
- esitutkinta
  - tutkintakynnyksen on ylityttävä, jotta esitutkinta aloitettaisiin (ETL 2§)
  - asianomistaja rikoksen osalta esitutkintaa ei suoriteta, ellei ao ole esittänyt syyttämispyyntöä
  - **ETL 2§ > ETL 3.1§ > ETL 4a§ > ETL 43§**
- syyteharkinta
  - jos syytekynnys ei ylity (syytteeseen ei ole todennäköisiä syitä), syyttäjä ei nosta syytettä (ROL 1:6)
  - vaihtoehtona rangaistusmääräysmenettely (ROL 1:7-8)
- oikeudenkäynti Tiussa
  - asian käsittelyvaihe
  - vahvistamisvaihe (tuomio)
- rangaistuksen täytäntöönpano

c. rikosprosessin tehtävät

1. rikosoikeuden ja rikosoikeuden toteuttaminen
  - jotta laki ja oikeus tapahtuisivat yksittäistapauksissa
  - prosessi on olemassa aineellista oikeutta varten
  - konfliktien ratkaiseminen
  - oikeussuojan antaminen
  - selvittää epäilty rikos ja siihen syyllistynyt hlö ja määrätä RL:n mukainen seuraamus
  - rikosoikeudellisen oikeudenmukaisuuden toteuttaminen
  - rangaistus kohdistettava oikeaan hlöön
  - oltava oikeassa suhteessa tekoon ja syyllisyyteen
  - retrospektiivinen tarkastelutapa (menneiden tapahtumien oikeudellinen arviointi)
2. rangaistuksen yleistävän vaikutuksen toteuttaminen
  - tulevan käyttäytymisen ohjaaminen
  - prospektiivinen näkökulma
  - vahvistaa normien ja yhtenäisen moraalin toteuttamista yhteiskunnassa
3. oikeutta luova funktio

- KKO:n lainkäyttö

Rikosprosessin tavoitteet, arvot ja periaatteet (s. 14-58)

a. rikosprosessille asetettavat tavoitteet

- tuomio-oikeellisuuden vaatimus
- varmuuspa
- prosessuaalinen totuus
- prosessiekonomia (nopeus, halpuus)
- tehokkuuspa ~ tarkoituksenmukaisuuspa
- täyden näytön vaatimus ... beyond any reasonable doubt
- syyttömyysolettama (sjän todistus- ja selvittämistäakka, korkea näyttökynnys)
- sovittelu-instituutio rikosprosessissa

b. oikeudenmukainen rikosprosessi ihmis- ja perusoikeutena

- lainkäytön ulkoinen uskottavuus: *justice must not only be done, it must also undoubtedly and manifestly be seen to be done*
- elementteinä as.os. vaik.mahdollisuudet, kohtelu prosessissa, yhdenmukaisuus, puolueettomuus, oikaistavuus, ymmärrettävät perustelut
- epäillyn oikeusturva
- rikosprosessi puuttuu ihmis- ja perusoikeuksiin: hlökoht vapaus, fyysinen koskemattomuus, kotirauha jne. < vai säädettyjen edellytysten täyttyessä
- IHMISOIKEUSSOPIMUKSET
  - Access to justice
  - Kokoonpano ja menettelytapakriteerit (laillinen ti, riippumattomuus ja puolueettomuus, oikeudenmukainen oikeudenkäynti = fair trial
  - Fair trial:
    - 1) suullisuus ja julkisuus
    - 2) viivytyksetön oikeudenkäynti
    - 3) kontradiktorisuus ja equality of arms
    - 4) ne bis in idem (ei kahdesti samassa asiassa) on voimassa
    - 5) muutoksenhakuoikeus
    - 6) perustelemisvelvollisuus
  - syyttömyysolettama
  - favor defensionio + syyttömän suojaaminen
  - perusoikeudet: perustuslain tasolla mm. ihmisarvon loukkaamattomuus, yhdenvertaisuus lain edessä, elämä, vapaus, koskemattomuus, yksityiselämä, kunnia, kotirauha, viestintäsalaisuus jne. + käsittelyjulkisuus, oikeus tulla kuulluksi (ktradikt), perustelemisvelvollisuus, muutoksenhakuoikeus
  - todistajien asema
  -

c. arvoperiaatteet

- kontrollifunktio suhteessa yleisöjulkisuuteen
- julkisuuden oikeusturvafunktio: suljettujen ovien takana mielivallan vaara

- ti:n tiedottamiskäytäntö
- haittapuolina yksityisyydensuojaluokkaukset, negatiivinen mediajulkisuus
- **kontradiktorinen periaate** (vastapuolen / asianosaisten kuulemisperiaate) > asiaa ei saa ratkaista ennen kuin molempia osapuolia kuultu (*audiatur et altera pars*), tuomioistuimen asiana huolehtia pa:n noudattamisesta ex officio, ulottuu siihen, että partille varattava tilaisuus lausua käsityksensä ti:n hankkimasta selvityksestä > koko aineiston, johon ratkaisu perustetaan, tulee olla asianosaisten arvioitavissa, kontradiktorisuus liittyy läheisesti em. syistä *equality of arms*
  - 1) omat vaatimukset + todisteet
  - 2) saatava tietoonsa vastapuolen aineisto
  - 3) tosiasiallinen mahdollisuus esittää vastine vastapuolen vaatimuksiin
  - 4) vastakuulustelu
  - 5) käsityksen lausuminen ti:n ex officio hankkimasta selvityksestä
  - 6) saatava tilaisuus lausua oikeudenkäyntiaineiston juridisesta arvioinnista
  - 7) saatava tilaisuus lausua prosessinedellytyksistä ym. rosessia kosk. kysym.
- Rikosprosessissa eritoten: kuultava, ei riitä että varataan tilaisuus tulla kuulluksi

d. menettelyperiaatteet

- välittömyys, suullisuus, keskitys
  - lisäksi julkisuusperiaate ja kontradiktorinen periaate laajassa mielessä
  - ohjaavat prosessin *ulkoista* kulkua
  - missä vaiheessa ja millä tavalla esitettyyn aineistoon ti saa ratkaisun perustaa
  - prosessiekonomiayhteydet
- 1) Välittömyys
    - koskee asos lausumia ja todistelua
    - ok-aineisto esitetään suoraan tuomareille
    - ratkaisu saadaan perustaa em. tavalla vastaanotettuun materiaaliin
    - tuomarin omat, välittömät näkö- ja kuulo ym. Aistihavainnot
    - vain se aineisto, joka esitetty pääkäsittelyssä (ROL 11:2,1)
    - todisteet on otettava vastaan pääkäsittelyssä (ok 17:8a,1)
    - aineiston esittämissä / vastaanottamisessa ei välikäsiä (ts. ei kirjallisia todistajankertomuksia, oikeudenkäyntikirjelmää, esitutkintapöytäkirjoja tms.), yhteys suullisuusvaatimukseen
    - ei sellaista tuomaria, joka ei ole ollut läsnä koko pääkäsittelyn aikaa
    - päätösneuvottelu ja tuomio heti pääkäsittelyn päätyttyä tai viimeistään seuraavana arkipäivänä, ellei ROL 11:7 kansliatuomiota tarvita
    - vapaa todistusharkinta (OK 17:2,1)
  - 2) Suullisuus
    - esittämistapa: lausumat suullisesti
    - esittämis- ja lukemiskielto
    - vapaa todistusharkinta (OK 17:2,1)
  - 3) Keskitys
    - Asian käsittely yhtäjaksoisesti tai peräkkäisinä päivinä (ROL 6:9)
    - Lykkäyskielto (ROL 6:10:n tärkeä syy)
    - Yli lykkäyskiellon → uusi pääkäsittely

e. rooliperiaatteet

- määräämisperiaate (dispositiivinen periaate) vs. virallisperiaate JA käsittelyperiaate vs. tulkintamenetelmä
- dispositiivinen pa: asos ratkaiseeko, nostaako kanteen, luopuuko kanteen ajamisesta, sopiiko, mitä vaatimuksia haluaa esittää ja millä perusteella, mitä kannelajia haluaa käyttää, saatetaanko asia välimiesoikeudenkäyntiin
- virallispa: oikeussuojaa annetaan asos tahdosta riippumatta ex officio (ti, sjä)
- käsittely- ja tulkintamenetelmä: kuuluko esitettyjä vaatimuksia tukevien tosiseikkojen selvittäminen yksin asos vai voiko ti perustaa tuomion sellaiseen, johon asos ei ole vedonnut ja kenen tehtävä on hankkia tarvittavat todisteet --- ilmenee aineellisena prosessinjohtona
- rikosprosessissa voimassa virallispa eikä dispositiivinen pa: 1) syyteoikeus själlä 2) sjä ei voi sopia epäillyn kanssa 3) myöntäminen ei sido 4) tuomioon perustuttava materiaaliseen tulkintaan, pelkkä tunnustus ei riitä
- Suomessa ei plea bargainingia (syytetingintää, vrt. jenkkisarjat), kuitenkin RL 3:5,3:n mukaan ti voi jättää tuomitsematta / lieventää, jos rikoksenteijä edistää rikoksen selvittäm.
- Inkvisitorinen menetelmä (aloite- ja määräysvalta tuomarilla) vs. akkusatorinen (syyttäjällä) menetelmä (tutkimis/syyttämis)
- Akkusatorinen menetelmä
  - 1) tuomitseminen ja syyttäminen erotettu riippumattomien orgaanien tehtävä
  - 2) oikeudenkäyntialoite yksin själlä – myös syytteen perumisoikeus
  - 3) syyte rajaa ti:ta sitovasti tutkinnan kohteen (syytesidonnaisuus)
  - 4) todistusaineiston hankkiminen ja näytön esittäminen syyttäjän heiniä (selvittämistaakka)
  - 5) tasavertaisina asianosaisina sjä ja stty

f. ratkaisuperiaatteet

- syyttömyysolettama
- in dubio pro reo (epäselvässä näyttötilanteessa asia syytetyn eduksi)
- in dubio mitius (rikoslakia tulkittava epäselvässä tilanteessa syytetyn kannalta lievemmin)
- favor defensionis (puolustuksen suosimispa tietyissä tilanteissa, esim. reformatio in peius vain syytetyn eduksi)
- vapaan todistusharkinnan periaate (OK 17:2,1)
- jura novit curia (ti:n tunnettava lain sisältö ja sovellettava sitä ex officio)
- sjän ratkaisuntekoa ohjaa objektiviteettiperiaate: huomioitava syyttömyyttä tukevat seikat ja rangaistavuutta lieventävät asianhaarat
- syytesidonnaisuuden pa --- syyttäjän väittämistaakka

III LUKU

RIKOSPROSESSIOIKEUDEN LÄHTEET

a) Oikeudenkäymiskaari ja muut prosessilait

- Lähinnä alioikeusuudistus ja sitä myöden jako valmisteluun ja pääkäsittelyyn
- Uusi ETL v. 1989 alusta

b) ROL

- voimassa 1.10.1997 alkaen

- ROL 12:1:n viittaukset OK:een
- Yhteisiä rikos/riitaprosesseille OK 11 (tiedoksianto), 12 (asianosaiset), 17 (todistelu), 22 (pöytäkirja), 23:1-4 (äänestäminen) luvut

c) **Uuden lain tavoitteet ja pääsisältö**

- Akkusatoriselle menetelmälle rakentuminen
- Suullisuus, välittömyys, keskitys
- Asianosaisen *toissijainen* syyteoikeus (ROL 1:14,1)
- Asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus pääsääntöisesti pyynnöstä syyttäjän tehtävä (ROL 3:9)
- Syytettyä kuulematta selvissä rikosasioissa tuomio, jos syytetty on kutsuttu (tuomiona sakkoa tai < 3 kk vankeutta, syytetyn suostumuksella 6 kk) ROL 8:11-12 §§
- Syytetyn puolustuksen järjestäminen (ROL 2:1) ja aiheettomasti syytetyn ok-kulujen korvaaminen (ROL 9:1a)

d) **Ihmisoikeudet rikosprosessin lähteenä**

- EIS ja KP-sopimus
- Merkitys ilmenee *välittömänä vaikutuksena* (asianosaisilla oikeus vedota niihin ja ti ratkaisee kysymyksen suoraan määräyksen nojalla) tai *tulkintavaikutuksena* (ihmis- tai perusoikeudella merkitystä tulkittaessa tavallista lainsäädäntöä, esim. ihmisoikeusmyönteinen prosessinormin tulkinta)
- Ihmisoikeusnormien julistuksenomaisuus, väljyys, arvoperusteisuus

e) **Prosessuaaliset perusoikeudet**

- Asian käsittely ilman aiheetonta viivytystä
- Julkisuus
- Oikeus tulla kuulluksi
- Perusteltu päätös
- Muutoksenhakuoikeus
- Oikeudenmukainen oikeudenkäynti

f) **EY-oikeuden merkitys rikosprosessissa**

- Ei sääntele kansallista prosessia
- sinällään aineellinen EY:n rikosoikeus otettava huomioon
- *jura novit curia* ulottuu ey-säädöksiin
- pyydettyä eytin ennakkoratkaisu ey-säädöksen tulkinnasta jos ongelmia

g) **Muista oikeuslähteistä**

- Maantapa (OK 1:11), esim. *ne bis in idem* (tuomion oikeusvoima), josta ei ole §:ää
- *Samoin reformatio in peius* –kielto ja jutun palauttamisedellytykset
- Heikosti velvoittavat: esityöt ja prejudikaatit
- Sallitut oikeuslähteet: oikeusvertailevat argumentit, teleologiset perusteet, kirjallisuus
- Prejudikaateilla *ei oikeudellista sitovuutta* (noudattamatta jättäminen ei ole virkavirhe ellei kyseessä ns. tavanomaisen oikeuden vastainen ratkaisu), *kuitenkin tosiasiallinen sitovuus*

(tuomarin tunnettava prejudikaatit ja noudatettava, ellei hänen mielestään perusteltua syytä olla noudattamatta)

- Ratio decidendi (tosiasiallinen sitovuus) riippuu nykyään perustelujen laadusta

IV LUKU

SYYTTÄJÄ JA POLIISI

a) Syyttäjän rooli

- Asianosainen; kantaja yksin tai yhdessä asianomistajan kanssa
- Tehtävä: rikosoikeudellisen vastuun toteuttaminen rikosasian käsittelyssä, syyteharkinnassa ja oikeudenkäynnissä asianosaisen oikeusturvan ja yleisen edun vaatimalla tavalla (Själ 1:1)
- Syyteharkinta – esitutkinnassa ja pakkokeinojen käytössä tutkinnan johtamiseen liittyvä tehtävä – syytteen nostaminen ja ajaminen ml. Muutoksenhaku – seuraamusluonteinen syyttämättäjäminen ja rangaistusmääräyksen antaminen
- Kolmoisfunktio (rooli): dynamo – suodatin – tuomiovallan käyttäjä
- Syyttäjävetoisuus: rajaa oikeudenkäynnin kohteen

b) Syyttäjän toiminnan periaatteet

- Själ 1 §: tasapuolisuus, joutuisuus, taloudellisuus
- Objektiviteettiperiaate: tasapuolisuus, oikeudenmukaisen lopputuloksen tavoittelu
- Huomioitava myös epäillyn syyllisyyttä vastaan puhuvat tosiseikat, samoin rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat lieventävä asianhaarat tuotava esiin
- Syyttömyys oletama, equality of arms
- Hyvä syyttäjätapa

c) Syyttäjistön riippumattomuus

- Rakenteellinen ja yksittäistapauksellinen riippumattomuus
- Valtakunnansyyttäjän oikeus antaa yleisiä määräyksiä ja ohjeita, ei syyteharkinnan sisältöä koskevia yleisohjeita / määräystä, miten tapaus on in casu ratkaistava
- Poikkeukset Själ 10,2 §:ssa
  - 1) devoluutioperiaate
  - 2) syytemääräys
  - 3) syyttäjänmääräys
  - 4) substituutioperiaate (säännönmuk. syyttäjainst. poikkeaminen)
  - 5) alemman syyttäjän ratkaiseman asian uudelleen harkittavaksi ottamienn
- EI voi määrätä: a) alemman syyttäjän tehtävä tietyn sisältöinen syyteharkintaratkaisu tai b) kieltää alemmaa sjää tekemästä syytettä, johon sjä on päätenyt

d) Syyttäjistön organisaatio

- Tavoitteena riippumaton ja itsenäinen asema

e) Paikallissyyttäjät

- Kihlakunnansyyttäjät: johtava kihlakunnansyyttäjä, syyttäjä, apulaissyyttäjä
- Alueellinen toimivalta käsittää käräjäoikeuden tuomiopiirin
- Preventio- 1. jatkumisperiaate: >= 2:lla själlä oikeus nostaa syyte, 1 on jo nostonut, II ei saa nostaa. Syyteharkinta riittää, vain ylempi sjä voi puuttua devoluutio/substituutio-oikeutensa avulla
- Syyttäjän vaihdos OK 25:19

f) **Ylin syyttäjäviranomainen**

- Valtakunnansyyttäjä(nvirasto) ja apulaisvaltakunnansyyttäjä
- Asema 'oikeusasteena': vks:lle voidaan kannella paikallissyyttäjän syyteharkintaratkaisusta
- Valtionsyyttäjä: toimipaikka valtakunnansyyttäjänvirasto, toimialue koko maa, yhteiskunnan kannalta merkittävimmät rikosasiat (talous, ympäristö, ym., syyte, jonka nostamisesta eduskunta, OM, OKA tai OAM on päättänyt) sekä ne asiat, joissa HO = I aste

g) **Erytissyyttäjät**

- SjäL ei koske
- OAM ja OKA sekä sotilaslakimies
- Syyte valtakunnanoikeudessa: OKA, OAM ja presidentin/eduskunnan määräämä hlö
- OKA:lla ja OAM:lla syytemonopoli tuomareiden virkasyyteasioissa

h) **Syyttäjän esteellisyys**

- Pyritään eliminoimaan sivuvaikuttumien vaikutus yksittäistapaukseen
- Tukevat luottamusta lainkäytön puolueettomuuteen
- SjäL 12 §:
  - 1) asianosaisjääviys (hän tai lähisukulainen asianosaisena)
  - 2) intressijääviys (odotettavissa hyötyä/haittaa hänelle / sukulaiselle)
  - 3) asiamiesjääviys (hän / sukulainen avustaa/edustaa sitä, jolle etua/haittaa)
  - 4) palvelussuhdejääviys (palvelus/toimeksiantosuhteessa asianosaiseen)
  - 5) edustusjääviys (asianosaisen hallituksessa, tj ym.)
  - 6) yleinen esteellisyysperuste (luottamus puolueettomuuteen vaarantuu erit. syyistä)
- Esteestä huolimatta jos asia ei siedä viivytystä (12,3 §)
- Delikatessijääviys: vaikei varsinaista esteellisyysperustetta olisikaan, sjän harkinnan riippumattomuus ja itsenäisyys voidaan asettaa kyseenalaiseksi (ystävä, tuttava, poka jne.)
- Sjän esteellisyys = ehdoton prosessinedellytys, ti ottaa huomioon ex officio, tosin ehkä vain asianosaisen väitteestä
- Sjän esteellisyys = purkuperuste (ok 31:8 § 1 k)

i) **Poliisi rikosprosessissa**

- Yleinen esitutkintaviranomainen (Poll 1.1 §)
- KRP; kv, järjestäytynyt, ammattimainen, taloudellinen ja muu vakava rikollisuus
- ETL:n mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtajana toimiva poliisi
  - Vastaa esitutkinnan suuntaamisesta, toteuttamisesta ja pakkokeinojen käytöstä
- ETL 16 §:n esteellisyydet tutkinnanjohtajasta ja tutkijasta (asianosais- ja sukulaisuusjäävit, intressi, edustaja, palvelus, yhteisö ja yleisklausuulijääviys)
- Kiiretapauksessa saa toimia (ETL 16,3)

V LUKU

EPÄILTY JA PUOLUTUS

a) Rikoksesta epäilty ja syytetty

- Rikoksesta epäilty (ETL 10,2) ≠ syytetty
- Syytetty vasta kun asia on oikeudessa vireillä (vireilletulo: ROL 5:1.2 ja 19 §§)
- *Asianosaiskelpoisuus*: vain luonnollinen henkilö, ks. kuitenkin RL 9 luku, oikeushlön rangaistusvastuusta
- Ymmärrystä vailla oleva syyntakeeton: kelpoinen, tutkitaan vasta oikeudenkäynnissä
- Rikosoikeudellisesti alaikäinen (<15 v), ei vastaajakelpoisuutta
- Jos sty kuolee, juttu jää silleensä
- *Oikeudenkäyntikelpoisuus*: kyky itsenäisesti ryhtyä päteviin prosessitoimiin, kriteerinä syyntakeisuus
- Syyntakeeton: legaalinen edustaja
- Alle 18 v sty: legaalinen edustaja käyttää puhevaltaa itsenäisesti alaikäisen ohella (rinnakkainen puhevalta)

b) Epäillyn oikeudet ja velvollisuudet

- Styllä asianosaisen asema – samat oikeudet kuin asianomistajalla ja själlä
- Oikeus saada syyte käsitellyksi kohtuullisessa ajassa riippumattomassa ti:ssa, oikeudenmukaisessa ja julkisessa oikeudenkäynnissä (EIS ja KP)
- EIS:n vähimmäisoikeudet
  - 1) tieto viipymättä syytteiden sisällöstä ymmärtämällään kielellä
  - 2) aikaa ja edellytykset valmistella puolustustaan
  - 3) puolustautua hlökoht ja avustajansa välityksellä, korvaukseton ok-apu tarvittaessa
  - 4) kuulustella tai kuulustuttaa todistajia (+equality of arms)
  - 5) tulkki
  - 6) ne bis in idem (ei kahta kertaa samassa asiassa)
  - 7) muutoksenhakuoikeus
- velvollisuudet
  - 1) epäilty: saapua esitutkintaan noudon uhalla (ETL 17-18 §§)
  - 2) syytetty: saapua oikeudenkäyntiin asian selvittämistä varten noudon uhalla (ROL 8:1 ja 4)
  - 3) suorittaa valtionvaroista maksetut korvaukset jos tulee tuomituksi
  - 4) esteettömän poissaolon tms. aiheuttamat lisäkulut
- syytetty ei ole velvollinen myötävaikuttamaan oman syyllisyytensä selvittämiseen (*nemo tenetur se ipsum accusare*)
  - ei voida pakottaa todistamaan itseään vastaan tai tunnustamaan (KP:ssa)
- ei ole velvollinen antamaan vastinetta, ei tarvitse lausua syytteen johdosta mitään, ei ole velvollinen vastaamaan kysymyksiin, ei totuudessapysymisvelvollisuuta
- syyttäjän todistustaakka (syyllisyys näytettävä toteen)
- *in dubio pro reo*: näyttöepäselvyydet syytetyn eduksi
- Syyttömyysolettama:
  - 1) ti:lla ei saa olla ennakkokäsitystä syyllisyydestä
  - 2) ti:n pyrittävä aineellisesti oikeaan ratkaisuun
  - 3) epäillyn oikeus valmistella puolustustaan, esittää vastanäyttöä
  - 4) todistustaakka själlä

- 5) *in dubio pro reo*
- 6) oikeus olla todistamatta itseään vastaan / oikeus vaieta
- 7) kohdeltava syyttömänä
- 8) hylkäävän tuomion perustelut eivät saa vihjailla syyllisyydestä
- *beyond any reasonable doubt*: tuomitessa syyllisyydestä ei saa jäädä järkevää epäilystä
- *in dubio mitius*: laintulkinnassa syytetyn kannalta lievempää sovelletaan
- objektiviteettiperiaate: syyttäjän huomioitava syyntunnetuksi puhuvat seikat

c) Asianmukainen puolustus

- Ti:n huolehdittava, että epäilty saa tosiasiallisen tilaisuuden puolustautua asianmukaisesti
- Asianmukainen puolustus:
  - 1) tietoon teko + seikat, joista epäillään / syytetään
  - 2) tilaisuus olla saapuvilla
  - 3) tilaisuus ja aikaa vaikuttaa tutkinnan ja oikeudenkäynnin kulkuun ja prosessiaineiston sisältöön, omat todisteet
  - 4) oikeus saada lainopillinen avustaja
- jos syytety ei kykene kustantamaan avustajaa, saatava korvauksetta < fair trial
- Yksityinen puolustaja: itse valittu ja maksettu
- Julkinen puolustaja: palkka julkisista varoista, omasta pyynnöstä tai *ex officio* tuomioistuim määrää (ROL 2:1). Yleinen oik.avustaja tai AA / erityisestä syystä muu lakimies
- Maksuttomaan oikeudenkäyntiin kuuluva oikeudenkäyntiavustaja (MOL:n mukaan)

d) Maksuttoman oikeusavun lajit

- Yleinen oikeusapu ... maksuton oikeudenkäynti
- Maksuton ok ei kata oikeuspalveluja (MOL 1 §)
- Yleiseen oahan kuuluu myös asianajopalvelut (YOL 2 §)
- Ilmaisia / omavastuisia
- Yleisen oikeusavun myöntää oikeusaputoimisto, maksuttoman oikeudenkäynnin ti
- 'ei molia jos saa yolia'
- ti voi myöntää MOLin ja määrätä avustajan vaikka oikeusapuhakemus olisi (osittain) hylätty tai jos ei ole määrätty avustajaa, ti voi määrätä sen
- muutoksenhaku (valitus) > MOL 23 §: oikaisu oikeusaputalolta > hallinto-oikeudelta

e) Puolustajan määrääminen ROL:n mukaan

- ROL 2:1: julkinen puolustaja epäilylle *ex officio*
- ROL 9:1a: valtion velvollisuudesta korvata aiheettomasti syytetyn ok-kulut
- ROL 2:1.2: epäillyllä *pyynnöstään* oikeus saada puolustaja jos häntä epäillään / vaaditaan rangaistusta rikoksesta, josta > 4 kk vankeutta (+yritys/osallisuus em. rikokseen) TAI epäilty on pidätettynä / vangittuna
- *Ex officio*: epäilty ei kykene itse puolustamaan, < 18 v, epäillyn valitsema puolustaja ei asianmukainen, muu erityinen syy
- ROL ensisijainen verrattuna MOL / YOL
- Puolustaja ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustaja voidaan määrätä milloin tahansa prosessin kuluessa kunnes annettu lainvoimainen tuomio
- Jos ROL 2:1 edellytykset lakkaavat, puolustusmääräys raukeaa automaattisesti ROL 2:4.3
- Voidaan peruuttaa MOL 14 § (ROL 2:4.3): esim. kun puolustaja on estynyt

f) Avustajan määrääminen MOL:n mukaan

- Maksuton oikeudenkäynti – johon avustajan määräys liittyy – myönnetään mm. vähävaraiselle (MOL 1.1)
- Voidaan myöntää jo et:n aikana, tällöinkin ti-asia
- Ei myönnetä, jos asialla vain vähäinen merkitys, ks. myös MOL 10.2 §
- Maksuttomaan oikeudenkäyntiin *ei automaattisesti kuulu maksutonta oikeudenkäyntiavustajaa*
- Ok-avustaja: 10.1 §: maksuttoman ok:n saanut ei kykene ilman avustajaa asianmukaisesti valvomaan etuaan ja oikeuttaan. Jos täyttyy, avustaja ex officio → käytännössä pyynnöstä, jolloin asianosainen ehdottaa henkilöä
- Kriteereinä myös ikä, kielitaito, vapauden menetys, sairaus, fyysinen este
- Yksinkertaisissa asioissa tiukennettu: vain sakkoa / styn oikeusturva ei edellytä avustajan määräämistä --- ratti ja varkaus esim. (MOL 10.2 § 2 k)
- KP:n ja EIS:n edellytykset: riittävien varojen puute ja oikeudenmukaisuuden intressi
  - Syytteen laatu
  - Asian vaikeusaste, oikeuskysymysten vaikeus
  - Rangaistuksen pituus
  - Syytetyn olosuhteet, edellytykset puolustautua itse
  - Mihin on haettu muutosta
  - Muutoksenhakuti:n tutkimisvallan laajuus
  - O-käynnin laatu I asteessa

g) Puolustajan ja avustajan kelpoisuus

- OK 15-lukua uusittu: AA tai muu lakimies, paitsi hakemus ym. asiat ja sukulaisten avustaminen + yleiset kelpoisuusehdot
- **Tarkista MOL 11 § onko muuttunut!!**
- Vangitulle / vangittavaksi vaaditulle ja < 18 v vain AA / erityisestä syystä OTK
- Esitutkinnassa: ETL 45.1 §: AA, yleinen oika, muu oikeudenkäyntiasiamieheksi kelpoinen OTK ja joka yleisesti ti:ssä toimittaa aa-tehtäviä
- ROL 2:2.1 puolustaja: yleinen oika tai AA > jos ei available, niin muu OTK. Tulkinta: jos asianosainen pyytää, niin muu OTK
- Puolustajaksi / epäillyn avustajaksi ei esitutkinnassa saa määrätä sitä, joka on toiminut neuvonantajana rikokseen liittyvässä asiassa tai joka on epäiltynä, syytteessä tai tuomittu rikoksesta, joka on omiaan vähentämään luotettavuutta tai muulla perusteella esteellinen (ROL 2:2.3 ja ETL 54.2 §) ← otettava huomioon harkittaessa MOL 11.1 § mukaan
- OK 15:3.3 ja 10a.1:n erityiset kelpoisuusehdot (eturistiriidat)

h) Puolustajan (avustajan) tehtävät ja palkkio

- Tehtävät 2:6-7 §; koskevat myös asianomistajan oikeudenkäyntiavustajaa; myös MOL:n mukaan määrättyyn avustajaan
- Soveltuvin osin OK 15:10 ja 17 §§
- ROL 2:6 §: hyvä aa-tapa
- Puolustajan *muodolliset* tehtävät
  - Valvottava, että et:ssä ja o-käynnissä toimitaan laillisesti
  - Huolehdittava, ettei epäiltyä kohdella epäasiallisesti
  - Koetettava saada päämies vapaalle jalalle, jos vapaudenriistolle ei perust. syytä

- Puolustajan *materiaaliset* tehtävät
  - Tutkittava kiistävää epäiltyä vastaan puhuva todistusaineisto
  - Osoitettava todisteissa olevat aukot ja seikat, jotka heikentävät todisteiden luotettavuutta
  - Hankittavat täydentävät ja syytettä vastaan puhuvat todisteet
  - Pyydettävä tarvittaessa e-tutkinnan täydentämistä (ETL 12 ja 15.2 §)
  - Oikeus olla et:ssä läsnä
  - Tutkijan luvalla myös toista asos tai tod kuulusteltaessa olla läsnä ja esittää luvalla kysymyksiä asian selvittämiseksi
- Päävelvollisuus valvoa epäillyn etua lain / hyvän aa-tavan rajoissa (lojaalisuusvelvollisuus)
- ROL 2:6: edistää aineellista totuutta sikäli kuin se palvelee päämiehen intressejä
- Negatiivinen totuusvelvollisuus, ei saa johtaa v-puolta / tita harhaan
- Lojaalisuusvelvollisuus, salassapitovelvollisuus
- Ei velvollinen epäilemään päämiehen väitteitä
- *Bona fides* –velvollisuudet AA:lla: ei aiheetonta viivytystä, osoitettava tuomiovallalle arvonantoa, *trial by newspaper* –kielto (epäasialliset keinot vaikuttamisessa)
- Hyvä asianajotapa: vastapuolen tarpeettoman painostamisen kielto, loukkaavat ja väheksyvät lausunnot jne.
- Palkkio: valtion varoista kulukorvauksineen, perusteet MOL:ssa (ROL 2:10.1 ja MOL 15 §), palkkiota ei päämieheltä
- Jos epäilty todetaan syylliseksi, puolustajan palkkio korvattava valtiolle, samoin rangaistuksenluontoinen tuomitsematta jättäminen
- Jos styllä olisi oikeus korvauksettomaan oikeusapuun (YOL/MOL), ei korvausta
- Jos ste hylätään, palkkio valtion vahingoksi
- Asianomistajan rahahuolet: Kun ajaa yhdessä sjän kanssa: ROL 2:10.2 → MOL 21 §: asianosaisten keskeisten ok-kulujen korvaamisperiaatteiden mukaisesti. Kun yksin: korvattava valtiolle puolustajan kustannukset. Molemmat tapaukset: kohtuullistaminen MOL 21.1 §

VI LUKU

ASIANOMISTAJA

a) Kuka on asianomistaja

- Jota vastaan rikos on tehty ja jota rikos on loukannut
- Asianomistajan oikeudet
  - 1) Syytteennosto
  - 2) Asianosaisena et:hen ja ok:hon
  - 3) Vahingonkorvausoikeus
- Asialegitimaatio (oikeus esittää vaatimuksia asiassa) vaatimus
- *Granfeltin määritelmä* asianomistajasta (aineellisoikeudellinen)
  - 1) Rikoksella välittömästi loukatun / vaaranneetut *oikeushyvän haltija*
  - 2) Jolle on välittömästi rikoksen kautta syntynyt oikeudellinen vaade
  - 3) Poliittarikokseksen osalta se, jonka oikeuspiiriä rikos välittömästi vaarantaa
- Mihin oikeushyvään rikos kohdistuu: useampi kuin yksi hyvä, yhteisöllinen oikeushyvä (yleinen etu)?
- Kysymys asianomistajasta ETL 5 §:n mukaan selvitettävä jo et:ssä

- Syyteoikeus luonteeltaan henkilökohtainen – jos kuolee, jää nostettu syyte silleensä
- Jos ao on kuollut eikä ole käyttänyt syyteoikeuttaan tai kuolee alioikeuskäsittelyn aikana, ROL 1:17:n tarkoittamilla lähiomaisilla käyttää **ao**n syyteoikeutta → *asianosaisseuraanto*
- Muita *asianosaisseuraantotilanteita*: ao ottaa sjän peruuttaman syytteen ajaakseen (ROL 1:12.1 ja 15.1), jos rikoksella useita aoita, joku heistä voi ottaa toisen nostaman mutta peruuttaman steen ajaakseen ← saa oikeusvoiman kaikkien aojien osalta
- Yksityisoikeudellinen vaade siirtyy kuolemantapauksissa oikeudenomistajille (‘perintönä’)

b) Asianomistaja asianosaisena

- Asianosainena asianomistajalla oikeus: käyttää puhevaltaa et:ssä (ETL 3 ja 5 §), nostaa syyte (ROL 1:14), ajaa syytettä ok:ssa, esittää yksityisoikeudellinen vaatimus (ROL 3 luku)
- Syyteoikeuden elementit:
  - 1) syyttämispyyntö (ROL 1:3)
  - 2) toissijainen syyteoikeus (ROL 1:14.1)
  - 3) oikeus yhtyä sjän / toisen ao syytteeseen ja oikeus vedota uuteen seikkaan (ROL 1:14.3)
  - 4) muutoksenhakuoikeus puhevallan käyttämisestä riippumatta (ROL 1:14.3)
  - 5) ottaa ajaakseen sjän perusma syyte (ROL 1:15.1)
- → Suomessa asianomistaja on varsinainen asianosainen

c) Asianomistaja tietolähteenä

- Todistusfunktio
- Et:ssä: ETL 25 §:n mukainen totuusvelvollisuus, lisäksi ks. OK 17:24: todistaja ei saa kieltäytyä kertomasta ... vastaamasta jollei saata itseään syyteenvaaraan
- Ao:lla negatiivinen totuusvelvollisuus: ei oma-aloitteista ilmaisovelvollisuutta, vrt. toisin todistajalla. Ei tarvitse vastata kysymykseen – jos kertoo jotakin, puhuttava totta
- Asianomistaja asianosaisena esteellinen todistajaksi et:ssä ja ok:ssa (OK 17:18.1)
- Kuitenkin muut todistuskeinot → todistelutarkoituksessa (Ok 17:61.1)

d) Asianomistajan edustaminen

- Vajaavaltaisen puhevaltaa käyttää holhooja / muu leg. edustaja
- Henkilöä koskevissa asioissa huoltaja tai muu leg. edustaja; pahoinpitely, siveellisyys, kunnianloukkausasiat
- Vajaavalt. voi käyttää yksin puhevaltaansa, jos rikos kohd. omaisuuteen, jota hän saa vallita tai koskee oikeustointa, jonka tekemiseen kelpoisuus
- Rinnakkainen puhevalta henkilöä koskevissa asioissa, jos 15-18 vuotias as.omistaja (12:1.2)
- Legaalisella edustajalla samat lakimääräiset oikeudet ja velvollisuudet kuin asianosaisella

e) Asianomistajan avustaminen

- valtuutettu asiamies (OK 15.1.1) tai rinnallaan toimiva oikeudenkäyntiavustaja (OK 15:1.3)
- YOL ja MOL koskevat myös asianomistajaa
- ROL 2 luku: seksuaalirikosten ja henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset: jossa rikoksen tekijä on uhrin läheinen, valtion varoin avustaja tai *tukihenkilö*
- Avustaja jo esitutkinnassa (ETL 29.3, ETL 10.3)
- Oikeudenkäynnissä vain sjän ajamassa asiassa – jos ao ajaa yksin, ei sitten

- Edellyttää, että ao esiintyy jutussa asianosaisena – ei silloin, jos yhtyy sjan vaatimukseen itsenäistä vaatimusta esittämättä
- ROL 2 luku: yleinen oikeusavustaja, AA tai OTK

f) Tukihenkilö

- Jos asianomistaja ei esitä vaatimuksia o-käynnissä mutta kuullaan todistelutarkoituksessa → tukihenkilö (ROL 2:3) --- voidaan katsoa tarvitsevan tukea --- ei riipu varallisuudesta, muutoin edellytykset kuten avustajan osalta (ROL 2:1a)
- Tukihlön tehtävät ROL 2:9:ssä, ei puheoikeutta, ei kysymyksenteko-oikeutta

VII LUKU

TUOMIOISTUIN RIKOSASIOISSA

a) Asiallinen toimivalta

- hovioikeus I asteena: maan-/valtiopetokset, virkasyyteasiat (käräjätuomarit)

b) Oikeusasteellinen toimivalta

- instanssijärjestys: ylempi ei voi tutkia pääasia ellei alempi ole ensin sitä tehnyt

c) Alueellinen toimivalta

- ROL 4 luku
- yleiset (forum generale) ja erityiset (forum speciale) oikeuspaikat
- yleiset: ensisijaiset forumit, toissijaiset ja valinnaiset forumit
- fakultatiivisuus: ti:lla valinnanvaraa
- forumsäännökset indispositiivisia: ti ratkaisee asian ex officio

d) ROL:n oikeuspaikkasäännökset

- forumina rikoksen tekopaikan ti (*forum delicti*)
  - ROL 4:1: rikos tehty siellä, *missä teko suoritettu* ja siellä, *missä seuraus ilmeni*
  - jos yritys, siellä, missä seuraus olisi ilmennyt
  - jos monta paikkakuntaa, kaikki toimivaltaisista
- **toissijaiset** forumit (ROL 4:1.2)
  - missä voidaan otaksua tehdyksi
  - missä syytettävä tavataan (*forum deprehensionis*)
- käsittelyn kuluessa ilmenee, että rikos tehty muualla → käsittelyn aloittanut säilyttää toimivaltansa l. ns. jatkuvuus- l. preventioperiaate (ROL 4:7)
- Ulkomailla tehty rikos: ROL 4:2: asuu (*forum domicilii*), oleskelee (*forum demonstrationis*) tai tavattiin (*forum you know what*)
- **valinnaiset** forumit: ROL 4:1.3: kun tekopaikka tiedossa, myös syytettävän domicilii tai demonstrationis jos katsotaan *tarkoituksenmukaiseksi*
- **subjektiviiseen rikosyhteyteen perustuva forum** (ROL 4:3)
  - saman hlön eri tuomiopiireissä tekemä rikokset → kaikki samaan ti:hin, jonkin forum delicti

- == **forum connextatis**
- **rikokseen osallisten yhteinen forum** (ROL 4:4.1)
  - jonkun osallisen forum
  - tarkoituksenmukaisuusharkinta
  - myös silloin, kun osittainen subjektiivisyys, so. kun monta rikosta mutta väh. yksi yhdistää
- **toisiinsa liittyvien rikosten forum**
  - eri hlöt, eri rikokset, mutta rikoksilla yhteyttä keskenään ja käsittely yhdessä ti:ssa katsotaan soveliaaksi (ROL 4:5), esim. yhteinen näyttöaineisto
- **vastakanne** (ROL 4:6)

e) Erityisistä oikeuspaikoista

- KS 36 § (velallisen forum domicilii)
- Sakonmuuntorangaistus (f dom tai f deprehensionis)
- Pakkokeinoasiat (f joka syyteasiassa toimivaltainen)
- SotOikL 5.1 §, PainoL 49 §, yhteisösakko (OK 10:21a)

f) Rikosjutun siirtäminen toiseen tuomioistuimeen

- ROL 4:8: erityisistä syistä, kun siirrosta saatava hyöty on haittoja suurempi
- tarkoituksenmukaisuussyyt ja forumvirhesyyt

g) Kansainvälinen- l. yleistoimivalta

- kysymys siitä, kuuluuko kv-rikosjuttu suomalaisen ti-järjestelmän piiriin
- RL 1.1: Suomessa tehty rikos → Suomen laki
- alue- l. *territoriaaliperiaate*: sen maan laki jonka alueella rikos tehty
- tekopaikka ja tunnusmerkistön mukaisen seurauksen ilmeneminen, yritys ks. yllä
- *lippuperiaate*: suomalainen alus aavalla merellä / ilmassa
- *reaaliperiaate*: valtioon kohdistuvat vakavat rikokset suomalaisessa ti:ssä
- *passiivinen persoonallisuusperiaate*: yli 6 kk vankeutta tiedossa (suomalainen / Suomessa asuva ulkomaalainen); edellytyksenä kaksoisrangaistavuus (rangaistus myös tekopaikan lain mukaan)
- *aktiivinen persoonallisuusperiaate*: valtion kansalaiset kotimaan lain alaisia myös ulkomailla; edellytyksenä kaksoisrangaistavuus
- *universaaliperiaate*: kv-rikokset l. rikokset, joiden rangaistavuus perustuu kv-sopimuksiin: sovelletaan Suomen lakia tekijästä ja paikasta riippumatta: edell. kaksoisrangaistavuus
- pääsääntö: tarvitaan ylimmän syyttäjän syytemääräys jos rikos tehty ulkomailla (exc. pohjoismaat)
- *res judicata* jos ratkaistu jossakin valtiossa ei enää toisessa (RL 1:13.1): vain, jos juttu asiallisesti tutkittu

h) Tuomioistuinten kokoonpanot

- *peruskokoonpano* ja *erityiskokoonpano*
- käo:ssa vaihtoehtoina
  - 1) lautamieskokoonpano (1+3) siviili ja rikos
  - 2) vahvennetty lautamieskokoonpano (1-2+3-4, 2+3) siviili ja rikos
  - 3) lakimieskollegio (3+0) siviili

- 4) yhden tuomarin kokoonpano siviili ja rikos
- rikosasian peruskokoonpano vaihtoehto 1
  - vähäiset rikosasiat: 4 (OK 2:6)
  - jos yks.oik. vaatimus mukana (ROL 3:1): 1
  - jos pelkkä yks.oik. vaatimus → riita-asia → 3 tai 4
  - jos yks.oik. vaatimus erotetaan erilliseksi riita-asiaksi, samoin 3 tai 4
  - siirto mahdollinen 4:stä 1:een, ei toisinpäin, edell: tarkoituksenmuk. syyt, suuri konfisk. tms., siirron jälkeen uusi pääkäsittely
  - jos pj estyy kokoonpano 1:ssä, uusi pääkäsittely
  - OK 2:2.2: 2 lautamiestä riittää päätösvaltaisuuteen
  - HO: päätösvaltainen pääsääntöisesti kolmijäsenisenä, exc. kev. kokoonpano (HOL 9 §)
  - KKO: valituslupa: 2-3 jäsentä, valitusta käsitellessä 5 jäsentä, tärkeät/laajakant. 11 jäsentä

VIII LUKU

ESITUTKINTA

a) Johdanto

- ETL 5 §: selvitetään rikos, teko-olosuhteet, asianosaiset, muut syytteestä päättämistä ja oikeudenkäyntiä varten tarvittavat seikat, kootaan ja tallennetaan todistusaineisto
- syyteharkintaa palveleva funktio
- kuitenkin rikostuomio voi perustua pääkäsittelyssä vastaanotettuun aineistoon
- menettely, jossa epäillyllä on asianosaisen asema
- syyttömyysolettama, otettava huomioon + ja – seikat (ETL 7 §)
- ETL, PKL EPA, PoL, KP, EIS, PL

b) Esitutinnan tavoitteista

- *onko riittävää aiheutta syyteen nostamiseen*
- ks. yllä 5 §
- selvitetään rikoksella aiheutettu vahinko ja saavutettu rikoshyöty mahd. takavarikon turvaamiseksi (PKL 3:1)
  - turvaamistoimesta päättää tutkinnanjohtaja tai syyttäjä
- selvitetään asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos ROL 3:9:n nojalla pyytänyt ajamaan vaatimustaan (ETL 5.1 § 3 k) → ROL 3:9: sja velvollinen ajamaan ao:n yks.oik.vaatimusta jos voi tapahtua ilman olennaista haittaa eikä vaatimus perusteeton → vaatimus esitettävä jo et:ssä
- funktio: pääkäsittelyn keskityksen turvaaminen

c) Esitutinnan aloittaminen

- rikosilmoitus käynnistäjänä (ETL 2 §)
- et käynnistettävä, jos on syytä epäillä, että rikos on tehty (2.1)
- ETL 2.2 §: et voidaan jättää toimittamatta, jos odotettavissa sakkoa ja teko kokonaisuudessaan *ilmeisen vähäinen* ja asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia
  - em:stä tehtävä perusteltu päätös (EPA 4 §)
- asianomistajarikos: et toimitetaan vain, jos ao tehnyt syyttämispyyntönsä tai vaatinut syyllistyneelle rangaistusta

- jos ao peruuttaa, tutkinta lopetettava
- jos yleinen etu vaatii, et toimitettava sjän pyynnöstä

d) Esitutinnan sisällöstä

- 'alustava puhuttelu' → puhuteltavan asema ilmoitettava puhuteltavalle (ETL 9 §)
- taktinen tutkinta: suunnittelua, menetelmien valintaa, tiedonhankintaa jne.
- tekninen tutkinta: laboratoriotutkimukset yms.
- kuulustelu (ETL 22-38 §)
- tunnistaminen, katselmus, kirjalliset todisteet, rikospaikkatutkimukset, rikosteknill.tutk., DNA-näytteet, grafologia, ääninäytevertailu, käsialavertailu, jne.
- suppea esitutkinta: ETL 44 §: selvissä ja yksinkertaisissa asioissa jos sakko / < 6 kk vank. eikä epäilty kiistä, ei tutkinnanjohtajaa

e) Esitutkintaperiaatteet

- ETL 5-12 § yleiset periaatteet, tavoitteena tehokuus ja oikeusturva

I) **Objektiviteettiperiaate**

- yhdenvertaisuus
- seikat epäillyn puolesta ja vastaan otettava huomioon
- tutkijan ennakkoluulottomuus
- ao pyytämän kuulustelut ym. toimenpiteet suoritettava, jos ao osoittaa niillä olevan vaikutusta asiaan

II) **Agent provocateuria**

- peitetarina ja tekaistu henkilöllisyys (soluttautuminen) ei vakavia rikoksia tutkittaessa kielletty
- vihjepalkkiot samaa kategoriaa
- ei kuitenkaan valeostoja (tarkista kuitenkin voimassaolevat §:t), lähellä yllyttämistä

III) **Syyttömyysolettama** (ETL 7.2 §)

- vältettävä myös leimaavien lausuntojen antamista

IV) **Hienotunteisuusperiaate** (ETL 8.2 §)

- toimittava siten, ettei ketään aiheettomasti aseteta epäluulon alaiseksi

V) **Vähimmän haitan periaate** (ETL 8.1 §)

- kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua välttämätöntä enemmän
- aka suhteellisuusperiaate
- mm. kuulustelua ei saa ps. suorittaa yöllä (klo 21-06)

VI) **Oikeus käyttää esitutkinnassa avustajaa** (ETL 10.1 §)

- mm. asianosaisen avustajan läsnäolo-oikeus kuulustelussa ellei painavista syistä kielletty (ETL 31 §)

VII) **Esitutinnan joutuisuus** (ETL 6 §)

- ilman aiheetonta viivytystä

f) **Esitutinnan johtaminen**

- poliisivetoista: on yritetty siirtää sja vetoiseksi siinä onnistumatta poliisien ja sjen vastuksesta johtuen (lausuntokierros)
- Virolainen puolustaa sjan toimimista tutkinnan johtajana

g) **Syyttäjän rooli esitutkinnassa**

- sja ei ole esitutkintaviranomainen, kuitenkin oikeus seurata tutkinta
- ETL 15.1 §: poliisiin ilmoitettava själle tutkittaviksi tulleista rikoksista
- själlä oikeus olla läsnä kuulusteluissa (ETL 32.2 §) ja oikeus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä (ETL 34 §)
- sja PKL 1:6 § 2 k mukaan pidättämissä oikeutettu, samanl. toimivalta pakkokeinojen käyttöön kuin poliisilla
- syyttäjä voi pyytää poliisia lisätutkimuksiin asiassa (ETL 15.2 §)

h) **Poliisin ja syyttäjän yhteistyö esitutkinnassa**

- em. poliisin ilm.velvollisuus (15.1), exc. yksinkertaiset asiat: ilm. velv. alkaa, kun jotakuta voidaan epäillä – estettä ei ole että poliisi ilmoittaisi aiemminkin
- sja voi määrätä esitutkinnan keskeytettäväksi (4a §)
- lähinnä prosessiekonomisia kysymyksiä

i) **Puolustus esitutkinnassa**

- epäiltyä informoitava asemastaan asap
- ennen kuulustelua ilmoitettava, mistä teosta epäillään
- ilmoitettava oikeudesta käyttää avustajaa, samoin MOL / YOL:sta
- avustajalla ja puolustajalla itsenäinen oikeus ryhtyä puolustaviin toimiin (ROL 2:7)
- epäillyllä + avustajalla oikeus saada tietää, mitä et:ssä on käynyt ilmi asap (ETL 11 §)
- avustajan oikeus olla läsnä epäillyn kuulustelussa (ellei painavasta syystä tj kiellä)
  - oikeus esittää täydentäviä kysymyksiä tutkijan luvalla
- avustajalla oikeus olla läsnä myös toisen asianosaisen ja todistajan kuulustelussa ja esittää kysymyksiä tl
- asianosaisella + avustajalla oikeus pyytää et:ssä kertyneen aineiston täydentämistä (12 §)
- loppulausunto (ETL 41.1 §)

j) **Esitutinnan päättäminen**

- päätetään, kun tavoitteet saavutettu
- voidaan pyytää loppulausunto asianosaisilta (aloite voi tulla as.os.:lta)
- laadittava esitutkintaprk:n
- joko
  - a) *saattaa asia syyttäjälle harkittavaksi*
    - rikos on tapahtunut ja on syytä epäillä eikä ilmeisiä esteitä
  - b) *päätää asia syyttäjälle lähettämättä*
    - jos rikosta ei ole tehty
    - ketään ei voida panna syytteeseen
    - et-viranomainen päättää luopua toimenpiteistä

- tehtävä perusteltu päätös
- päätös ei ole oikeusvoimakelpoinen
- voidaan kannella esimehelle, vo:lle, OKA:lle tai OAM:lle
- sja voinee ottaa asian tutkittavakseen / uuden et:n / lisätutkimuksia

k) Esitutkinta ja julkisuus

- OikJulkL ei koske et:tä
- asianosaisten läsnäolo toista asianosaista tai todistajaa kuulusteltaessa et-vo:n harkinnassa (32 §)
- AsiakJulkL ← ETL
- milloin et-asiak. tulevat julkisiksi: AsiakJulkL 4 §: ei ennen kuin asia ollut esillä oikeudessa tai jätetty sikseen
  - esillä oikeudessa: valmisteluistunto / pk
- tj voi hark. muk. antaa tietoa yleisölle tutkinnan jatkuessa

IX LUKU

KUULUSTELU ESITUTKINNASSA

a) Yleisiä näkökohtia

- jokaisella velv. saapua kuulusteluun (ETL 17 §), pidättämiseen oikeutettu virkam. voi määrätä noudettavaksi (18.1 ja .2), jonka poliisi voi ottaa kiinni (.3)
- paikallejäämismääräys, saapumismääräys (19 §)
- muu kuin epäilty max 6 h tutkinnassa, epäilty max 12/24 h (ei pid/pid)
- kuulesteltavan aseman ilmoittaminen, mahd. alustava puhuttelu, jossa asemaa selvitetään
- epäillyllä ei totuusvelvollisuutta, muilla on
- jos asema muuttuu kesken kuulustelun, siitä ilmoitettava ja kuulesteltava uudelleen

b) Kuulustelussa läsnäolevat henkilöt

- < 15 v: huoltajalle, holh/leg.ed. varattava tilaisuus olla läsnä kuulustelussa, ei kuitenkaan jos huoltajaa epäillään
- 15-18 v: huolt. ym. varattava tilaisuus olla läsnä, jos saisi käyttää puhevaltaa ok:ssa OK 12:1 tai 2 §:n mukaan
- avustajalla ja tukihlöllä oikeus olla läsnä ellei tj kiellä (ETL 31 §)
- kuulustelutodistaja, jos kuulesteltava pyytää (30 §) ja aina < 18 v, piatsi suppeassa et:ssä
- tulkki

c) Asianomistajan kuulustelusta

- kuulustelu asian selvittämiseksi l. todistelutarkoituksessa
- lausunto voidaan antaa asiamiehen välityksellä tai puhelimitse , pyritään kuitenkin hlökoht. kuulemiseen (ETL 22.1) (ellei aiheudu haitta eikä vaaranna tutkinnan luotettavuutta)
- negatiivinen totuusvelvollisuus: ei oma-aloitteista ilmaisuvelv / vastausvelvollisuutta, puhuttava totta (pos tot velv=kerrottava oma-al kaikki mitä tietää + vastattava ?:iin)
- kokonaiskieltäytymisoikeus (OK 17:20) koskee myös ao:ta: jos epäiltynä tai toisena asianomistajana lähisukulainen

d) Epäillyn kuulustelusta

- kuultava henkilökohtaisesti (vähäisissä asioissa jossa ei kiistetä myös puhelin)
- ilmoitetta prosessuaalinen asema ja mistä epäillään (ETL 22.1 ja 29.1 §) ja oikeudesta käyttää avustajaa + pyytää kuulustelutodistaja paikalle
- avustajan läsnäolo kuten asianomistajalla yllä
- *nemo tenetur se ipsum accusare*: epäilty ei ole velvollinen myötävaikuttamaan syyllisyytensä selvittämiseen (ks. syyttömyysolettama)
- ei totuusvelvoitetta, ei lausumisen velvoitetta
- OK 17:5: vaikenemista voidaan näytön harkinnassa huomioon (tulkita indisiona syyllisyydestä)
- henkilötiedot annettava tot.muk., sama koskee leg.edustajaa, jolla ei myöskään totuusvelvollisuutta

e) Todistajan kuulustelusta

- OK 17:21: harkinnanvaraiset *yleiset kelpoisuusehdot*: <15, mielisairas, aikaisemmin tuomittu perätön lausuma → tj (oikeudessa tri) päättää, voidaanko kuulla
- *erityiset kelpoisuusehdot*: esteellisyys tietyssä asiassa (OK 17:18 ja 64) → kuitenkin todistelutarkoituksessa
- ps.: kaikkia paitsi asianosaista ja tämän leg edustajaa (joihin sov 17:64)
- OK 17:18.2 § 1 k: todistajana ei saa kuulla sitä, jota on syytetty samasta teosta tai teosta, jolla on välitön yhteys nyt käsiteltävään tekoon
- todistajalla positiivinen totuusvelvollisuus (ETL 27.1 §), kieltäytymisoikeus jos tutkittavana olevasta rikoksesta nostettaisiin syytä häntä vastaan
- asianosaisten lähiomaisilla kokonaiskieltäytymisoikeus (OK 17:20)
- todistaja, joka antaa väärän tiedon tai salaa kysyttäessä ilman laillista syytä seikan → perätön lausuma vo-menettelyssä
- neg. tot.velv. rikkonen rangaistavaa, pos. ei: valehdella ei saa eikä jättää mainitsematta olennaista seikkaa, mutta lausuman antamisesta voi kieltäytyä tai jättää vastaamatta kysymykseen (sekä et:ssä että ok:ssa) → et:ssä ei pakkokeinoja, ti:ssa uhkasakko ja painostusvankeus (OK 17:37), tosin et:ssä tj voi pyytää ti:ltä paikkokeinon määräämistä ← et:ssä edellytyksenä 28 §:n mukaan syyllisyyden selvittämiseksi tärkeä seikka (avaintodistaja) → jos ti suostuu, kuulustelu ti:ssä = soveltuvin osin voimassa pk:n ulkopuolisesta todistelusta
- kokemussääntöjä selvittelevä asiantuntija: tj:llä oikeus hankkia, ao voi ehdottaa

f) Kuulustelun kulusta ja kuulustelutavasta

- alkukeskustelu, ennen kuulustelua kuulusteltavan oikeudet ja velvollisuudet
- ETL 24 §: kohtelu ja kielletyt menetelmät
  - kohdeltava rauhallisesti ja asiallisesti
  - tunnustuksen saamiseksi ei vääriä ilmoituksia, lupauksia tms.
  - ei uuvuttamista, pakkoa jne.
  - ei saa esim. sanoa, että rikoskumppani on jo tunnustanut

g) Kuulustelupöytäkirja

- suora tai epäsuora kerronta
- esitetyt kysymykset

- luettava kuulusteluaikalle oikeellisuuden varmistamiseksi
- et voidaan ETL 39.3 §:n mukaan äänittää tai videoida – kontrolloimisvälineinä

h) Lapsen kuulustelusta

- kohdeltava ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla
- vähimmän haitan pa ja hienotunteisuuspa korostetusti esillä
- < 15 v: todistajana kuulemisesta päättää tj, jolloin leg. ed. varattava tilaisuus olla läsnä
- < 15 v epäillään syyllistyneen rikokseen: et:ssä kuulustelu teon johdosta, ei rikoksesta epäiltynä
- < 15 asianomistajana: leg ed varattava til olla läsnä
- 15-18v: hlöä koskevissa asioissa leg ed var til

i) Alustava puhuttelu

- ETL 38 §
- keskustelu ennen esitutkintaa
- lähinnä tiedustelua

j) Tunnistaminen, valheenpaljastustesti ja hypnoosi

- tunnistaminen: et:n muita toimenpiteitä valmisteleva toimi tai keino hankkia todisteita
- valheenpaljastus: ei voida yksin käyttää näyttönä syyllisyydestä
- hypnoosi: ei indisio syyllisyydestä

X LUKU

PAKKOKEINOT

a) Tavoitteet ja periaatteet

- tavoitteena esitutkintaa, syyteharkintaa ja oikeudenkäyviä palvelevan *näytön hankkimisen varmistaminen ja todistelun turvaaminen*, prosessin *häiriöttömän kulun varmistaminen* (pidättämällä tms.) sekä korvaus- ja konfiskaatiovaatimuksen ja esineen palauttamista koskevan *vaatimuksen toteutumisen turvaaminen* (hukkaamiskielto ja takavarikko)
- vapauteen kohdistuvat / muihin oikeushyviin kohdistuvat
- henkilöön kohdistuvat / esineisiin kohdistuvat (reaaliset paikkokeinot)
- fyysisesti / psyykkisesti vaikuttavat (välittömästi/välillisesti vaikuttavat)
- salaiset pakkokeinot (telepk:t)
- preventiiviset / repressiiviset
- momentiaaliset / pitempiaikaiset
- yleisedellytys: rikos on tapahtunut tai sen on syytä epäillä tapahtuneen
- ei alle < 15 v lapseen
- vrt. pidättämiskynnys (>1 v vankeutta) ja kotietsintä (> 6 kk vank)
- edellytyksenä näyttökynnyksen ylittyminen (epäilykynnys)
  - on syytä olettaa (esim. takavarikko)
  - on syytä epäillä (hukkaamiskielto)
  - todennäköisin syin epäillään (pidätys, vangits.)
  - syyllisyys on ilmeinen (kotietsintä ilman esimiehen määräystä)

- ti päättää et:n aikana
  - vangitseminen
  - hukkaamiskiellosta, vakuustakavarikosta
  - telekuuntelusta
  - matkustuskiellosta
  - et-vo:n päätös pk:sta → ti voi kumota (matk.kielto, takavarikko) tai pidentää aika (vangitseminen, matk. kielto, takav., hukk.kielto) sjän tai tj:n pyynnöstä
  - kokoonpanolla 1+0
- poliisi päättää (jos poliisi toimittaa et:n) pid. oikeutettu > tj > muu poliisimies
  - tj:tekninen kuuntelu, katselu, seuranta
  - muut: kiinniotto, etsintä, takavarikoidun esineen haltuunotto
  - sjä = pid.oikeutettu, samoin väh. komisario
- tehokkuus ~ oikeusturvanäkökohdat
- muutoksenhaku: vang., matk.kielto ja telepakot: kantelu ilman määräaika (PKL 1:27.2, 2:10.2 ja 5a:6.3) sekä hukkaamiskielto ja takavar.: valitus (3:7 ja 4:16.1)
- pakkokeinojen osalta huomioonotettava samat et periaatteet (mm. tarve, suht., väh.haitta)

b) Kiinniottaminen ja nouto

- Kiinniottaminen: hlöllisyyden selvittämistä, kuulustelua tai muut et-toimenpidettä varten; muu kuin epäilty max 6 h, epäillyn osalta 12/24h (ks. yllä)
- jokamiehen kiinniotto-oikeus: PKL 1:1.1: verekseltään tai pakeneva rikoksentehtäjä jos vankeutta tai vähäinen asianomistajarikos) sekä etsintäkuulutuksen perusteella
- poliisi: rikoksesta epäilty, jos pidättämisen edellytykset täyttyy ja sen toimeenpano voisi vaarantua (PKL 1:2:2) → päätettävä 24h:ssa, vapautetaanko vai pidätetäänkö
- kiinniottamisen uhka: rikos/onnettomuuspaikalta tavattu: jäätävä paikalle tai saavuttava et:hen uhalla
- kiinniotto tunnistamista varten jos ei anna tai antaa väärät hlötiedot, samoin etsintäkuulutettu
- nouto: laiminlyö saapua et:hen, ti:hin t. muuhun vo, tuodaan pakolla

c) Pidättäminen

- et:n turvaamiseksi tai vangitsemiseksi
- vain epäiltyä koskeva, ei < 15 v
- *yleiset edellytykset*: todennäköisin syin sellainen rikos tapahtunut a) josta > 1 v vank ja pidätettävä syyllistynyt
- yleisesti ottaen > 50 % todennäköisyys syyllisyydestä sen hetkisen näytön perusteella
- *kvalifioitu pidättäminen*: epäilyyn ei tod.näk. syytä mutta on syytä epäillä rikoksesta
- kohtuus: ei ketään jos kohtuutonta, ei esim. sakkocasessa
- *erityiset edellytykset*:
  - maks.rang. > 1 v (paonvaara, jälkienpeittämisvaara, rikosten jatk.vaara)
  - väh.rang > 2 v ilman vaaroja
  - tuntematon epäilty (ei kerro nimeään)
  - Suomessa asunoton ja vaara maastapoistumiseen, kvalifioitu paon vaara)
- pidättää voi poliisipäällystö, sjä, erää tull/rajavo:t
- ilmoitettava pidättämisen syy ja teko, josta epäillään (PKL 1:7.1)
- max 3 vrk: vaatimus vangitsemisesta PKL 1:13:n nojalla ti:lle viipymättä ja viim. 3. päivänä kiinniottamispäivästä klo 12 lukuunottamatta kiinniottamispäivää ellei ole päästetty jo vapaaksi (ts. 4 vrk, hetkestä hetkeen)

- vapaaksipäästettyä ei saa uudelleen pidättää samassa rikoksessa sellaisessa seikassa joka on ollut vo:n tiedossa
- uudelleenpid kuitenkin jos vapaaksipäästetty uhkaa paeta Nigeriaan tai sotkee todisteita

d) Vangitseminen

- esitutkinnan loppuvaiheen ja oikeudenkäynnin turvaamiseksi
- täytäntöönpanon turvaamistoimena myös tuomion yhteydessä määräämällä vankeuteen tuomittu vangittavaksi (edelleen)
- edellytykset kuten pidättämisessä, mutta syyllisyyden todennäköisyys reilusti yli 50 %
- kuitenkin myös on syytä epäillä –perusteilla viikoksi (PKL 1:8.2)
- ps: maks.rang. > 1 v ja aktuaalinen paonvaara, kolluusionvaara tai rikosten jatkumisvaara todennäköinen
- jos minimirang. > 2 v, ei edellytetä vaaroja – vangitsem. ei silti pakollista vaan vapaaeht.vangitsem. ei silti pakollista vaan harkinnanvaraista
- kvlifioitu vangitseminen: on syytä epäillä perusteilla, jos odotettavissa olevan lisäselvityksen perusteella erittäin tärkeätä ja muut edell. täyttyy (PKL 1:8.2)
- kohtuuttoman vangitsemisen kieltö
- päättää ti (forum delicti, myös f deprehensionis), kokoonpano 1+0 (PKL 1:9.2), käsiteltävä istunnossa
- ... tästä puuttu jotain, ks. s. 373-374, kone tilitasi välillä näin vuosijuhlan aatonaatonaattona, shit happens!
- päätös vang.asiassa: viipymättä, lykkäystä pidätetyn pyynnöstä max 3 pv ja erityisestä syytä. Jos vang.vaat. hylätään, heti vapaaksi
- väittämistaakka vaatijalla: tri ei saa vangita epäiltyä perusteella, johon ei ole vedottu
- PKL 1:21.1:n mukainen määräaika syytteen nostamista varten: ti harkitsee neuvoteltuaan sjän ja puolustuksen kanssa, aika ei saa olla pidempi kuin on välttämätöntä et:n päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi
- ti voi sjän pyynnöstä pidentää määräaika, jos et:tä ei ehditä saattaa määräajassa loppuun tai steharkinta ei valmistu → varattava tilaisuus tulla kuulluksi
- kunnes ste on nostettu ti:n otettava asia ex officio 2 vk:n välein esille (PKL 1:21.3)
- vgittu päästettävä heti välittömästi vapaaksi kun edellytyksiä ei enää ole
- vangitsemispäätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla (PKL 1:27.1), vasta pääasian yhteydessä
- vgittu saa kannella päätöksestä (2 mom) ho:een, asia ratkaistava kiireellisenä
- tuomitun vangitseminen PKL 1:26 (vangittavaksi – pitämiseksi edelleen vangittavana)
  - rang > 2 v vankeutta
  - 1 –2 v ja todennäköistä, että pakenee/karttaa vankeutta / jatkaa rikollista toimintaa
  - < 1 v ja ei vak.as. Suomessa ja on todnäk. että poistumalla maasta karttaa tai tuomittu 1- tuomiolla vankeuteen useista lyhyin väliajoin suorit. rikoksista ja vang tarpeen rikollisen toiminnan estämiseksi
- aiheettomasti pid / vang oikeus saada valtiolta korvaus aih. kärsimyksestä, jos et lopetetaan syytettä nostamatta, syyte jätetään sikseen tai hylätään, pid/vangitun todetaan syyllistyneen rikokseen mutta on ilmeistä, että tämän perusteella häntä ei olisi voitu pid/vang, ei alle 1 vrk pid.

e) Matkustuskieltö

- tarkoituksena estää rikoksesta todennäköisin syin epäiltyä lähtemästä pakoon tai muuten karttamasta esitutkintaa, o-käyntiä tai rang.täytäntöönpanoa / jatkamasta rötöstelyä

- vain jos >1 v vankeutta
- sisältö: poistumiskielto: paikkakunnalta / alueelta, oleskelukiello: tietyllä alueella, + muita rajoittavia määräyksiä (PKL 2:2.2): tavattavissa tietyssä aikana asunnosta tms., ilmoittautumisvelvollisuus, velvollisuus oleskella sairaalassa tms.
- ei saa myöntää passia, myönnetty passi luovutettava poliisiin haltuun
- rikkomisesta ei rangaistusuhkaa: saadaan sen sijaan pidättää ja vangita
- et:n aikana tj päättää, ilmoittava själle
- sjä päättää et:n jälkeen
- kieltoon määrätyllä oikeus saada kielto ti:n tutkittavaksi ja vaatia kiellon kumoamista t. kieltoon liittyvien rajoittavien määräysten tarkistamista

f) Henkilöntarkastus ja –katsastus

- PKL 5 luku
- henkilöntarkastus: tutkitaan, mitä tarkastattevalla on yllään, laukussa, lompakossa jne
- henkilönkatsastus: ruumiin tarkistaminen, esim. veronäyte
- PKL 5:10.1: epäilty saadaan tarkastaa, jos syytä epäillä rikoksesta, josta max > 6 kk vankeutta, tai jos kyseessä lievä pp, näpistys, lievä kav., jne. – muuhun, vain jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa tarkastuksen tuottavan tuloksia
- sormenjäljet = tarkastusta
- muun hlön kuin epäillyn osalta: hlötuntomerkit painavista rikostutkinnall. syistä ja sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta > 6 kk vankeutta
- katsastus vain todennäköisin syin epäiltyyn, jos max > 6 kk tai ratticase
- määräyksen tekee pid.oik.vm

g) Hukkaamiskielto ja vakuustakavarikko

- turvaamistoimista PKL 3 luvussa
- sakon, rahamääräisen menettämisseuraamuksen, ao:lle maksettavan rikosperusteisen vahingonkorvauksen vakuudeksi (ml. oikeudenkäyntikulut)
- l. rahamääräisen täytäntöönpanon turvaamista
- kohdistuu omaisuuteen: todennäköisin syin epäillyn omaisuus / muun hlön omaisuus, joka saatetaan lain mukaan tuomita korvaamaan vahinko tai menettämään rahamäärä valtiolle
- hukkaamiskielto: omaisuus jää haltuun, mutta voimassa luovutus/hukkaamiskielto
- vakuustakavarikko: omaisuus otetaan uo-miehen haltuun, kohdistuu vain irtaimeen
- *todennäköiset syyt* tuomitsemiselle
- edellytyksenä, että epäilty/kolmas pyrkii välttämään sakon, korvauksen tms. maksamista kätkemällä tai hävittämällä omaisuuttaan, pakenemalla tai muuhun näihin rinnastettavalla tavalla
- voidaan määrätä riippumatta rikoksen laadusta tai törkeydestä tai siitä, ajaako stettä sjä vai yksin ao
- hukkaamisvaarasta riittää *on syytä epäillä* taso
- ao:lla oikeus hakea rik.per.vah.korva. vakuudeksi vhtoehtoisesti siv.prosessuaalista turvaamistointa (OK 7 luku)
- päättää syyteasiassa toimivaltainen ti, 1+0 kp:llä
- ennen okäyntiä tj tai sjä voi vaatia, myös ao:n vah.korvaussaatavan turvaamiseksi

h) Esinetakavarikko

- tavoitteet

- 1) mahdollistaa esineen käyttäminen todisteena
  - 2) esineen palauttaminen sille, jolta se on pöllitty (*restituutio*)
  - 3) esineen valtiolle menetetyksi tuomitsemisen varmistaminen (*esinekonfiskaatio*)
- voidaan takavarikoida, jos tv:llä on *syytä olettaa olevan merkitystä* tavoitteiden saavuttamisessa
  - ei edellytetä, että jotakuta olisi syytä epäillä rikoksesta, ainoastaan että rikos on tehty
  - kohteena irtaimet esineet
  - asiakirjakin, jos ei sisällä tietoa, jota ei velvollisuutta esittää → *takavarikkokielto*, jolla varmistetaan, ettei takavarikoimalla kierretä todistamiskieltoja
  - ei myöskään asiakirjaa epäillyn / lähiomaisen hallusta, joka sis epäillyn ja lähiomaisen välisen tiedonannon → tv-kielto väistyy, jos max > 6 v vankeutta (OK 17:20)
  - ei asiakirjaa, jos sen voidaan olettaa sisältävän sellaista, josta lääkäri, apteekkari, aa, tms. ei saa todistaa o-käynnissä (PKL 4:2.2 ja OK 17:23) ja asiakirja em. hlön hallussa tai sen hallussa, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty
  - samoin OK 17:24.2-3 § lähdesuojatapauksessa
  - rikoksen törkeydellä tms. ei merkitystä, myös esim. sakkorikosten perusteella voidaan tv postin hallusta kirjeet ym. tv vain, jos max 1 v vank ja muutoinkin voitaisiin takavarikoida
  - myös lähetyksen pysäyttäminen postitoimipaikkaan (PKL 4:4)
  - tv:stä päättää pid.oik.vm, et:n aikana tj, syyteharkinnan alettua sjä, o-käynnin tultua vireille myös ti, jos pääkäsittelyssä vaaditaan tv:tä tai esineen haltija vaatii tv:n kumoamista
  - toteuttaminen: tv:n toimittaja ottaa esineen haltuunsa tai panee sinetöityyn säilöön tai jättää esineen haltijalle ja kieltää myynnin ym. hukkaamisen
  - tv:stä tehdään pöytäkirja
  - PKL 4:11: kumottava niin pian kuin se ei ole enää tarpeen tai jos stettä ei nosteta 4 kk:ssa tv:stä, voidaan pidentää 4 kk välein
  - esineen haltija voi vaatia tv:n kumoamista (PKL 4:13) ennen tai jälkeen oikeudenkäynnin aloittamista, ti:n päätöksestä saa valittaa erikseen (16 §)
  - PKL 6:2: tutkimuspaikan eristämiseen sovelletaan ps tv:tä koskevia §:iä

i) **Kotietsintä**

- esineen takavarikoimiseksi, todisteiden hankkimiseksi tai tutkimuksen suorittamiseksi – asuntoon tai vastaavaan paikkaan
- PKL 5:1-7 §:t
- paikantarkastus (5:8)
- kyseessä poikkeus kotirauhan suojasta → edellytyksiä tulkittava ahtaasti
- tarkoitus esineellinen (esineen löytäminen ym.) tai henkilöllinen (hlön tavoittaminen)
- sallitut paikat (1.1 §)
  - 1) rakennus tai huone
  - 2) suljettu säilytyspaikka
  - 3) suljettu kukuneuvo
- paikantarkastus esim. pihamaa, puutarha jne (8 §)
- **esineellinen kotietsintä**: rikoksesta todennäköisin syin epäillyn hallinnassa olevissa paikoissa, kun max 6 kk vankeutta tai rikos on väkivaltakuvauksen levittäminen, väärennysaineisto tai väärä rahan hallussapito tai yhteisösakkoasia
- *muun henkilön luona* todennäköisyyskynnys – vain jos rikos tehty hänen luonaan tai epäilty otettu sieltä kiinni tai muuten erittäin painavin perustein oletetaan etsinnän tuottava tuloksi (5:1.2)

- **henkilöllinen kotietsintä:** kiinniotettavan, pidätettävän tai vangittavan, ti:hin tuotavan tai vastaajaksi haastetun tai henkilönkatsastukseen toimitettavan tavoittamiseksi
- etsittävä luona tapahtuva ke ei ole sidottu tutkittavan rikoksen törkeysasteeseen, mutta tavoitteena oleva toimenpide saattaa edellyttää tiettyä rikosta (esim. pidättäminen)
- rangaistukseen katsomatta yleisissä tiloissa ja mm. panttilainaamoissa
- *paikantarkastus:* ei ke:n edellytyksiä, muussa kuin ke-paikassa
- ke-määräyksen antaa pid.oik.vm (kiiretap muu poliisi), todistaja paikalle jos mahd., sillä, jonka luona ke pidetään annettava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla, jos ei viivytä ke:tä
- etsintämääräys näytettävä tai ilmoitettava etsinnän tarkoitus suullisesti
- vähimmän haitan pa ja suhteellisuuspa

j) **Salaiset pakkokeinot**

- telekuuntelu, -valvonta ja tekninen tarkkailu (PKL 5a)
- salassa tapahtuvaa
- kuuntelun kohteena henkilöiden luottamukselliseksi tarkoitettujen viestien sisältö
- poikkeus kirje/puhelinsalaisuuteen
- telekuuntelu
  - viestin sisällön selvittäminen kuuntelemalla tai tallentamalla
  - epäilykynnys yhtä korkea kuin mm. vangitsemisessa ja takavarikossa
  - vakavana pidettävät rikokset (ylitörkeät: henkirikokset, terrorismi, törkeä ryöstö, törkeä huumausainerikos) joista max > 4 v
  - lupa voidaan myöntää, jos saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi
  - kerrallaan 1 kk:ksi
- televalvonta
  - salassapidettävien tunnistetietojen hankkista
  - sisältöä ei paljastu, ainoastaan osalpuolten henkilöllisyys, ajankohta, kesto, sijainti
  - min 4 kk vankeutta
- tekninen tarkkailu
  - tekninen kuuntelu, -katselu tai -seuranta
  - salakuuntelua, salakatselua, esim. kulkuneuvon seuranta
  - kuuntelu ja katselu sallittu ainoastaan yleisellä paikalla, hotellihuoneessa, yleisessä kulkuneuvossa → ei yksityisasunnossa
  - tekninen kuuntelu: min > 4 kk vankeutta ja sen avulla saatavilla tiedoilla erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi, lupa 1 kk kerrallaan
  - tekninen katselu: max > 6 kk vankeutta, samoin seuranta
  - kuuntelusta ja valvonnasta päättää aina ti pid.oik.vm:n vaatimuksesta, tarkkailusta päättää tj
  - päätöksestä voi kannella ilman määräaika, ei valittaa
  - kuuntelukielto: ei epäiltyyn / hänen aa:han, ei epäillyn ja papin välille → newer | lähisukulaisuus/lääkäri/lähdesuojatapausta, jos min > 6 v vank
  - lopetettava heti, kun tarkotus saavutettu, tj päättää
  - kohteelle ilmoitettava et:n lopettamisen yhteydessä pakkokeinon käytöstä
  - se tieto, joka ei liity rikokseen tai koskee muuta rikosta kuin mitä varten lupa on annettu, tallenne tarkastuksen jälkeen hävitettävä – jos tieto koskee rikosta, jonka tutkinnassa kuuntelua saadaan käyttää, voidaan tallentaa

k) **Lainvastaisesti hankitun näytön hyödyntäminen**

- vapaa todistusteoria: vapaa todistelu (ti voi käyttää pa:ssa kaikkea tietoonsa saatettuja tosiseikkoja todisteina) ja vapaa todistusharkinta (ti harkitsee vapaasti esitetyn näytön todistusarvon)
- voimassa myös syyteharkinnassa
- todistuskiellot
  - 1) **Todistusteemakiellot**
    - mitä ei saa esittää; esim. valtakunnan turvallisuuden tähden salassapidettävät, absoluuttinen kieltö
    - liike- ja ammattisalaisuudet ellei erittäin tärkeät syyt vaadi, relatiivinen kieltö
  - 2) **Todistuskeinokiellot**
    - millä keinolla ei saa todistaa ja hankkia todisteita: sukulaisuus/lääkärisuhde
    - todistajan kokonaiskieltäytymisoikeus (OK 17:20)
    - todistajan vaitiolo-oikeus (24.1) ja –velvollisuus (23)
    - kirjallisten lausumien kelpaamattomuus todisteena (OK 17:11)
  - 3) **Todistusmetodikiellot**
    - millä tavalla ei saa todistaa tai hankkia todisteita: kielletyt kuulustelutavat, kotietsinnän suoritustapa ym.
- todisteiden hyödyntämiskieltö: todistuskiellon vastaisesti saadun todisteen käyttäminen kielletty et:ssä, sh:ssa ja ok:ssa → edellyttää todistuskeinokiellon rikkomista

IX LUKU

SYYTEOIKEUS

a) Syyteoikeuden järjestelyn perusteet

- akkusatorisen periaatteen yleissännös ROL 1:1.1
- syyteoikeus ratkaistaan asialegitimaation perusteella
- syyteoikeuden olemassaolo on ehdoton prosessinedellytys, huomiotava ex officio → jätettävä päätöksellä tutkimatta
- själlä ja/tai asianomistajalla, jotka asianosaisia
- syyteoikeus voi olla yksinomainen (ekslusiivinen) tai rinnakkainen (konkurroiva)
- ensisijainen ja toissijainen
- jako *virallisen syytteen alaisiin-* ja *asianomistajarikoksiin*: kaikki virallisen syytteen alaisia ellei toisin säädetty → ao-rikos vain jos niin säädetty
- virallisen syytteen alaisissa rikoksissa syytepakko
- ao-rikoksissa själlä ei syyteoikeutta ellei ao esittänyt syyttämispyyntöä
- ao:n syyteoikeus dispositiivinen: voi nostaa tai olla nostamatta
- vir.s.alainen syyte pakollinen (obligatorinen) tai harkinnanvarainen (fakultatiivinen)
- legaliteetti- eli syytepakko vs opportunitaettipa, parempi olisi absol / relat syytt.velv.
- *syyteoikeuden välimuoto*: perusmuodoltaan asianomistajarikos, jossa sjä voi nostaa syytteen ilman syyttämispyyntöä, jos erittäin tärkeä yleinen etu niin vaatii → jos täyttyy, rikos on virallisen syytteen alainen.

b) Syyttäjän syyteoikeus

- syyteoikeus, syytepakko, ilmaus offisiaaliperiaatteesta
- *syytemääräysasioissa* syyteoikeuden edellytyksenä vo:n määräys tai suostumus
  - esim. PainoL 42.1 §: syytteen ajaminen painovapausrikosasiassa edellyttää OM:n määräystä tai tasavallan presidentin syyttäminen valtiopetoksesta eduskunnan määränemmistöä
  - rajoittaa siis syyteoikeutta absoluuttisesti, sjä ei voi itse harkita syytekynnystä yms.
- ROL 1:2.2 *viranomaisen suostumus tai valtuutus*
  - suostumuksen jälkeen ei rajoituksia sjän itsenäiselle syyteharkinnalle
  - esim. kansanedustajaa vastaan syyte tämän lausumansa mielipiteen johdosta ek:n määränemmistöllä antamalla suostumuksella
- *asianomistajarikokset*
  - syyteoikeus siis riippuu ao:n syyttämispyyntöstä
  - 1 v kuluessa siitä kun ao sai tiedon rikoksesta ja sen tekijästä
  - tietyissä tapauksissa själlä oikeus nostaa syyte ao-rikoksessa ilman syyttämispyyntöä:
    - useita epäillään osallisuudesta → sjä saa syyttää niitäkin joita sp ei koske
    - jos sama teko sis. useita rikoksia, joista vain jokin vir.syytteen alainen, myös muut rikokset
    - myös silloin, kun huoltaja, holhooja / leg. ed. tehnyt ao-rikoksen vajaanvaltaista vastaan (ROL 1:3.2)

c) Asianomistajan syyteoikeus

- ei enää itsenäistä syyteoikeutta, vaan toissijainen: ao saa nostaa syytteen jos sjä on päättänyt jättää sen nostamatta → **koskee myös ao-rikoksia, joissa** ao on tehnyt pyynnön, samoin, jos et:tä ei edes toimiteta tai se keskeytetään tai sjä peruuttaa nostamansa syytteen tai kun sjä päättänyt jättää nostamatta seuraamusluontoisesti
- ensisijainen syyteoikeus ao:lla kuitenkin
  - 1) se jota vastaan tehty syyttämispyyntö tai jota on syytetty, voi ilman sjän kannanottoa nostaa syytteen *väärästä ja todistamattomasta ilmiannosta* (ROL 1:14.2)
  - 2) virkamiehen lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin johdosta kärsineellä oikeus nostaa syyte vm:tä vastaan (ROL 1:14.1)
- kontrollifunktio: uhrin keino valvoa että viralliset sjät täyttävät legaalisen velvollisuutensa
- hyvitysfunktio: uhri voi vaatia reaalisesti hyvitystä häntä nöyryyttäneestä rikoksesta
- toissijainen syyteoikeus koskee kaikkia rikoksia, siis myös ao-rikoksia, joissa niissäkään ei ensisijaista syyteoikeutta, ks. kuitenkin 2 poikkeusta yllä
- edellytykset: ao:lla oikeus nostaa syyte **ao-rikoksesta** jos
  - 1) syyttämispyyntö själle tai poliisille
  - 2) sjä päättänyt jättää nostamatta
Vir.syytteen alaisissa jos sjä päättänyt jättää syyttämättä. Päätös syyttämättä jättämisestä annettava myös asianomistajalle niin hyvissä ajoin, että tämä ehtii valmistella mahdollisen oman syytteesä.
- kun ao käyttää toissijaista syyteoikeutta, liitettävä mukaan selvitys siitä, että sjä on päättänyt jättää syyttämättä (ROL 7:2.1 § 6 k)
- jos useita ao, jokaisella itsenäinen toissijainen so
- jos joku monista jättänyt pyynnön ja sjä ei nosta syytettä, jokaisella ao:lla oikeus nostaa syyte, samoin ROL 1:17:n lähiomainen
- ao:n nostaessa syytteen oikeus hyödyntää suoritettua esitutkintaa ja syyteharkintaa, esim. jos sjä jättänyt seuraamusluontoisesti nostamatta, on ao:lla hyvät mahdollisuudet ”jatkaa tästä”

- **oikeus yhtyä sjän syytteeseen** oikeudenkäynnin aikana (ROL 1:14.3) → asianosaisena sjän myötäpuoli, samat oikeudet ja velvollisuudet kuin själlä → samoin ao voi yhtyä toisen ao:n nostamaan syytteeseen
- jos yhtyy, ei voi vaatia rangaistusta kokonaan muusta teosta kuin mitä syytteessä on vaadittu – yhteydet syytteenmuutoskieltoon, syytesidonnaisuus, keskitys
- ao voi vaatia sitä vastoin muuta rangaistusta tai vedota toiseen lainkohtaan
- oikeus syytteen tarkistamiseen vetoamalla uuteen oikeustositseikkaan (so. rikoksen tunnusmerkistötekijään)
- *muutoksenhakuvaiheessa*: ao voi hakea muutosta ratkaisuus riippumatta siitä, onko hän käyttänyt asiassa puhevaltaa (ROL 1:14.3) ← toissijaisen syyteoikeuden kontrollifunktio

d) Asianomistajan syyttämispyyntö

- ROL 1:4-5:ssä tekeminen, ROL 1:16:ssä peruuttaminen, syytepyynnön tekemisen vanhentuminen RL 8:6:ssä
- själle tai poliisille as told before (f delicti & deprehensionis soveltuu)
- asianomistajarikoksissa erityinen vanhentumisaika: 1 v siitä, kun sai tiedon rikoksesta ja sen tekijästä
- kirjallisesti tai suullisesti
- tutkintapyyntö ei ole syyttämispyyntö → konkreettinen syyttämispyyntö
- Virolainen: ao:n ilmoitus rangaistuksen vaatimisesta voidaan hyväksyä syyttämispyyntöksi
- ROL 1:4: kenellä oikeus vajaanvaltaiseen ao:hon kohdistuneeseen rikokseen: holhooja tai muu legaalinen edustaja (ROL 1:4.1) – alaikäisen osalta huoltajallakin

e) Kuolleen asianomistajan syyteoikeuden käyttäminen

- puoliso, lapset, vanhemmat ja sisarukset voivat nostaa syytteen tai esittää syyttämispyyntöä ao-rikoksen johdosta (RL 8:6.2) 1 v kuolemasta ellei toisin tahdottu
- ROL 1:17 →
- jos ao kuollut syytteessä tarkoitetun rikoksen johdosta leski ja lapset, jos ei näitä, niin vanhemmat ja sisarukset – jokaisella toisistaan riippumaton syyteoikeus, jos joku käyttänyt syyteoikeuttaan ja juttu lv:sti ratkaistu, muilla ei enää syyteoikeutta (tuomion oikeusvoima) – jos taas leski tai lapsi on syytetty, on syyteoikeus vanhemmilla ja sisaruksilla
- jos kuollut muusta syystä (eli ei rikoksella vaan esim. vanhuuttaan rikoksen jälkeen): kaikki 4 samanlaisin oikeuksin – syyteoikeuttaan käyttäessä osittainen asianomistajan asema

f) Syyttäjän syytteen peruuttaminen

- syyttämispakko vs. oikeus peruuttaa syyte
- syyte voidaan aina peruuttaa, kun edellytyksiä sen ajamiselle ei ole: näytön riittävyys, oikeudellinen arvio ym.
- syytettyä ei voi peruuttaa jos syytetty vastustaa sitä (ROL 1:12.2)
- syyte on syytetyn vaatimuksesta *hylättävä* ilman asiallista tulkintaa *tuomiolla*, jos sja ilmoittaa peruuttavansa syytteen eikä ao halua ottaa syytettyä ajaakseen tai rikoksella ei ole ao:ta → oikeusvoima
- jos syytetty ei vaadi hylkäävää tuomiota, juttu jää silleensä
- jos annettu jo tuomio, ei voi enää peruuttaa → syytetty voi muutoksenhaulla vaatia hylkäämistä, myös själlä mahdollisuus valittaa syytetyn eduksa tai yhtyä syytetyn syytteen hylkäämisvalitukseen
- jos sja peruu, ao saa ottaa ajaakseen (ROL 1:15.1) → ROL 7 luku

- ilmoitettava 30 päivän kuluessa saatuaan tiedon peruuttamisesta

g) Asianomistajan syyttämispyyntön ja syytteen peruuttaminen

- ao voi (sovinnolla) luopua syyteoikeudestaan
- ao voi peruuttaa syyttämispyyntön ja nostamansa syytteen (ilmoitus, ettei vaadi käsittelyn jatkamista)
- ROL 1:16.1: jos ao peruu pyytämispyyntön → ei oikeutta esittää uutta pyyntöä
- jos peruu syytteensä tai luopuu syytteen nostamisesta tai ajamisesta → menettää syyteoikeutensa --- koskee ao-rikosta ja vir.syytteen alaista rikosta
- peruutus sitova, aiheuttaa prekludoitumisen
- perumisilmoitusta ei voi perua
- muutoksenhakuoikeus menee
- syyteoikeus menee myös jos ao jää pois asian käsittelystä jos hänet on menettämishallalla kutsuttu oikeuteen
- peruuttaminen tai luopuminen ei estä sjää käyttämästä syyteoikeuttaan virallisen syytteen alaisissa rikoksissa
- asianomistajarikosten osalta: jos ao peruuttaa sp:n, ei själlä ole oikeutta nostaa syytettä, jos peruu ennen kuin sjä ennättää nostaa syytteen
- jos ao peruu on toisella ao:lla oikeus ottaa syyte ajaakseen

The end.